

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Цифрова гуманістична педагогіка відкритої освіти/В.Ю.Биков, М. Лещенко//Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр. / ред. О. Г. Романовський. – Харків: НТУ «ХПІ», 2016. – Вип. 45 (49): матер. 2-ї міжнар. наук.-практ. конф.: «Ідеї академіка Івана Зязюна у працях його учнів і соратників», 25-26 травня 2016р. – Ч. 1. – С. 16-45.
2. Жалдак М. І. Проблеми інформатизації навчального процесу в середніх і вищих навчальних закладах // Комп'ютер в школі та сім'ї – № 3 – 2013 – С. 8-15.
3. Спірін О. М. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: критерії внутрішнього оцінювання якості [Електронний ресурс] / Спірін О. М. // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2010. – № 5 (19). – Режим доступу до ресурсу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/358/315>. – Дата звернення: 13.01.18.
4. Тимчук Л. І. Цифрові наративи в навчанні майбутніх магістрів освіти: історія, реалії, перспективи розвитку: монографія за наук. ред. Лещенко М. П. / Лариса Іванівна Тимчук. – К. : САММІТ – КНИГА, 2016. – 390 с.

Штепа О. О., аспірант,
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

НАРОДНА ПЕДАГОГІКА ТА ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ АРХЕТИПІВ ПРАВОВОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ЕТНОСУ

У зв'язку з початком гібридної агресії проти нашої держави надзвичайно гостро стало питання про формування поведінкових стереотипів українського етносу. Іспанський філософ Х. Ортега-і-Гассет уважав, що «еволюційні зміни життєвого світовідчуття, які і є вирішальними в історії, повстають у формі генерацій. Генерація не є зменькою вищих особистостей, ані просто масою. Це немов нове, цілісне соціальне тіло, зі своєю добірною меншиною і своєю юрбою, закинуте в світ певною життєвою траєкторією. Генерація - динамічний компроміс між масою та індивідом, є найважливішою концепцією історії і, так би мовити, тим шарніром, на якому остання рухається» [3, с. 317-318].

Передача досвіду від однієї генерації до іншої і являє собою процес формування поведінкових автоматизмів того чи іншого етносу. Цілеспрямоване їх формування пов'язане з процесом виховання окремого індивіда та цілої соціальної спільноти. Сучасні теоретики правового виховання виділяють інституційний та неінституційний його рівні [5, с. 70]. При чому до другого рівня відносять якраз формування правової ментальності шляхом соціалізації і засвоєння моральних та релігійних норм поведінки, народних звичаїв, традицій, різноманітних побутових обрядів.

Головну мету виховання, на думку історика педагогіки М. Савіної, «народ вбачав у тому, щоб навчити кожного бути людиною. Основу ж існування суспільства, як і окремого його члена, народ вбачав у праці. Без активної праці немислимий розвиток особистості...» [4, с. 174-175]. Прищеплення поваги до праці сприяло формування архетипів Рівності, Справедливості, Свободи. Ідеалом української народної педагогіки, крім того, здавна були сім'ї, де чоловік та жінка мали однаковий соціальний статус, виступаючи рівноправними партнерами у справі ведення господарства, облаштування домашнього побуту та виховання дітей. Таким чином, українське суспільство завжди існувало на засадах гендерної рівності та поваги до жінки як повноправного члена соціуму.

Надзвичайно велике значення для формування вітчизняної правової ментальності мала так звана «козацька педагогіка». Дослідник цього явища О. Кліменко зазначає, що оволодіваючи козацькою духовністю, підрастаючі покоління української молоді, заперечували рабську психологію, втрату людиною самостійності й гідності, слабодухість, пасивність, невіру в свої сили, політичне прислужництво. В духовному житті молоді, на його думку, козацька педагогіка відводила особливу роль лицарській честі і лицарській звитязі – своєрідним кодексом якостей високо благородної особистості [2, с. 9]. Саме в руслі такої педагогічної системи і формувалися прадавні архетипи вітчизняної правової ментальності – Правда – Справедливість, Рівність – Братерство та Свобода – Воля.

Проте, вітчизняні етнопсихологи відзначають і суттєві вади системи народного виховання. Так, на думку О. Донченко та Ю. Романенка, «жіноче виховання» українського соціуму призводить до перетворення українців на беззахисних домашніх дітей, які не звикли відстоювати свої права та інтереси ні перед державою, ні перед сильнішим у будь-якому відношенні, звикли пасувати перед грубим насильством і терпіти наругу над власною гідністю» [1, с. 232]. Як ми могли побачити на прикладі подій 2014 року, ця теза є істинною далеко не у всіх випадках.

Український філософ А. Цимбалістий, попри, без сумніву, позитивні риси народної системи виховання, наголошував, що «дітей у родинах і школах треба свідомо виховувати в довірі до українських людей, привчати бачити в цих людях позитивне: чесність, щирість, жертовність, відданість ідеї. Роз'єднаність і пануюча ворожість між українцями, яка постійно проявляється в постійній критиці усіх і вся і в наріканні на всіх – а цьому прислухаються наші діти змалку, витворює в дітей нехоть до українства і бажання втекти від такої здорової атмосфери українського життя...» [6, с. 32]. Отже, можемо констатувати, що для формування повноцінного громадянина держави вже не достатньо лише прищеплювати йому моральні та політико-правові цінності предків, оскільки формування повноцінної нації та життєздатної держави можливе лише на засадах солідарності, поваги до особистості як найвищої соціальної цінності.

Саме тому, у XXI столітті Українська держава має сформувати ефективну політико-правову ідеологію та поширювати її через систему ретрансляторів (навчальні заклади усіх рівнів, засоби масової інформації, збройні сили, правоохоронні органи, державні підприємства, установи, організації

та ін.). Проте будь-які спроби насильницького насадження «державної доктрини» у сфері праворозуміння чи витіснення ментальних архетипів, що склались впродовж століть буде приречено на невдачу, про що свідчить досвід Радянського Союзу та інших тоталітарних держав. Ефективною зможе стати лише ідеологія, що ґрунтуватиметься на прадавніх ментальних архетипах і лише коригуватиме найбільш шкідливі для державотворчого процесу їх прояви.

Список використаних джерел

1. Донченко О. А. Архетипи соціального життя і політика: Глибинні регулятори психополітичного повсякдення / О. А. Донченко, Ю. В. Романенко. – К. : Либідь, 2001. – 336 с.
2. Кліменко О. М. Козацька педагогіка / О. М. Кліменко // Основи захисту вітчизни. – 2014. - № 11. – С. 9.
3. Ортега-і-Гасет Х. Тема нашої доби / Х. Ортега-і-Гасет // Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори / Перекл. з іспанської В. Бурггардта, В. Сахна, О. Товстенко. – К. : Основи, 1994. – 420 с. – С. 315-369.
4. Савіна М. Виховання дитини в українській народній традиції / М. Савіна // Соціальна психологія. – 2009. - № 3. – С. 174-182.
5. Філософія правового виховання: навчальний посібник для студентів вузів / ред. А. П. Гетьман. – Х. : Право, 2012. – 254 с.
6. Цимбалістий Б. Тавро бездержавності / Б. Цимбалістий. – Джерсі-Сіті, 1982. – 40 с.